

Dinamica sensurilor cuvintelor românești din 1990 până în 2002

ANGELA BIDU-VRĂNCEANU

Facultatea de Litere
Universitatea din București

0. În cele ce urmează voi relua o problemă la care m-am referit în mai multe rânduri din 1993¹ și anume *îmbogățirea cu noi sensuri a unor termeni din limbajele specializate² utilizați în limba comună în contexte extralingvistice și lingvistice repetabile*. Demersul cercetării se bazează pe observarea faptelor de limbă română actuală (cu precădere a presei) și pe raportarea lor la dicționarele existente.³ Interesul pentru asemenea noi sensuri este justificat nu numai de o *frecvență mare⁴*, ci și de utilizarea *constantă* de-a lungul unui deceniu, ceea ar impune includerea acestor sensuri în noi ediții ale dicționarilor generale ale limbii române.

Dinamica lexicului actual în strânsă legătură cu modificările produse în societatea românească a constituit un obiectiv de cercetare complexă⁵ pentru numeroși lingviști, dar precizările făcute arată o delimitare a perspectivei noastre de abordare⁶

Comportamentul strict actual al unor termeni analizați anterior (frecvență, stabilitate, valori și relații semantice, domenii de proveniență) va fi discutat în prima parte (1). Ne interesează însă în ce măsură se pot adăuga *noi exemple* și dacă interpretarea lor lingvistică este similară (2), cu implicații asupra unei motivări mai complexe a fenomenului (3).

În același timp, prin relația de ‘du-te vino’⁷ pe care o stabilim *între dicționar și texte*, faptele discutate pun o serie de probleme teoretice, cele mai importante privind raportul dintre *limbă și vorbire* sau dintre *sistem și actualizarea lui*⁸; și, nu în ultimul rând, interesează importanța *relațiilor semantice (polisemie, sinonimie, antonimie)* pentru identificarea exactă a noilor sensuri, a funcției lor comunicative și expresive.

1.1 Dintre exemplele înregistrate din 1990 până în prezent se pot menționa A DEZAMORSA, A GESTIONA, A DEMARA, A DERULA, A ERODA, A EMANA ș.a.⁹. Sensurile noi ale acestor termeni, utilizate în presa scrisă și vorbită și, în general, în româna actuală sunt condiționate de încălcarea contextelor obișnuite pentru exprimarea sensului specializat (mai mult sau mai puțin cunoscut de vorbitorul obișnuit)¹⁰ și, implicit, transferul mărcii diastratice nu are nici o eficiență în comunicare¹¹. Când sensul denotativ este cunoscut și transferul stilistic este perceput ca un factor de expresivitate, noul sens se impune în limbă. În această situație este A DEZAMORSA care se poate referi atât la „bombe, proiectile”, cât și la „conflicte”¹². În toate aceste cazuri, echivalentul ar fi o

perifrază de la „a face să nu mai explodeze” la „a face să nu mai aibă loc” sau chiar „a opri”. De asemenea, A GESTIONA se referă curent la „a administra bunuri, valori materiale” („A GESTIONA investițiile”, „Adevărul economic”, nr. 36, 2002 ș.a. „A GESTIONA politica monetară”, 22, nr. 660, 2002), dar apare și în situații mai complexe (A GESTIONAT alegerile, 22, nr. 658, 2002 sau „o tensiune în partid greu de GESTIONAT” 22, nr. 663, 2002, în ultimul caz deviind destul de mult: „greu de stăpînit, de oprit”).

A ERODA nu este utilizat curent cu sensul fizico-chimic¹³, dar apare destul de frecvent în anumite contexte social-politice: „ERODARE a guvernului”, „Adevărul economic”, nr.39, 2002; „ERODARE la guvernare”, 22, nr.657, 2002 sau „ERODARE electorală”, 22, nr. 657, 2002, unde substituția cu o perifrază ca „a scădea, a diminua popularitatea” ar fi dezavantajantă pentru că ar exprima prea explicit aspecte negative. Extinderi contextuale și, implicit, semantice se constată și în acest caz: „hotărîrea teroriștilor se poate ERODA” 22, nr. 659, 2002 (unde s-ar substitui cu sinonimul „a slăbi”).

Pentru unii dintre acești termeni motivarea extralingvistică pune probleme mai complexe, cum e cazul cu A EMANA, EMANAT¹⁴. Afirmam¹⁵ că odată cu estomparea motivării extralingvistice sensul politic determinat al lui EMANA („produs al revoluției din 1989”, însoțit în general de valori depreciative)¹⁶ poate dispărea. El este însă înregistrat și în prezent cu același sens (eventual mai puțin depreciativ): „în postcomunism, elitele politice EMANATE” 22, nr. 657, 2002; „elementele antireformiste EMANATE din fosta nomenclatură” id. se remarcă extinderea acestui sens și dincolo de presă sau texte social-politice în alte texte specializate (lingvistică): „această carte este o „EMANAȚIE” a Revoluției din 1989”, Tatiana Slama Cazacu 2000:7. Dezvoltarea unei *polisemii* la nivelul sensurilor conotative (mai mult sau mai puțin figurate) nu mai aduce precizia sensului specializat, ci poate crea o ambiguitate semantică interesantă în anumite tipuri de comunicare (cum e cea social-politică). Pe de altă parte, *polisemia* poate contribui la o mai bună fixare în limbă a termenului specializat (cum se întâmplă și în cazul cuvintelor din vocabularul de bază). Polisemia mai bogată, echivalarea cu sinonime destul de diferite impun explicații mai complexe privind interesul pentru termenii specializați utilizați dincolo de domeniul lor în româna actuală.

1.2. Dintre domeniile specializate care furnizează sensuri figurate în limba comună cel mai bine reprezentat ni se pare cel *tehnic*¹⁷. Subdomenii tehnico-științifice cum ar fi *informatica*¹⁸ sunt o sursă nu neapărat bine reprezentată cantitativ, cu câteva excepții. Dintre acestea este foarte frecvent în ultima vreme A MONITORIZA, utilizat cu mai multe sensuri. Imediat după 1990, A MONITORIZA a fost înregistrat numai cu sensul tehnic¹⁹, dar pe parcurs a dezvoltat mai multe sensuri, definite²⁰ prin cvasisinonime: **a coordona, a urmări cu atenție, a supraveghea** (ultimul sens fiind cel mai frecvent). Atestările foarte

actuale pun în evidență (ca și în exemplele de sub 1.1) *coexistența sensului denotativ* („MONITORIZAREA stațiilor de pompare a apei uzate”, „Adevărul economic”, nr. 39, 2002 sau „Medicii MONITORIZEAZĂ funcțiile vitale”, id.) cu *sensuri conotative* mai complexe („a controla”, asociat cu „aprecieri, luări de poziție”: „viața lui a fost MONITORIZATĂ”, „Acad. Cațavencu”, nr. 37, 2002; „fiecare membru de partid va fi precis MONITORIZAT” sau „MONITORIZAREA limbii române” (TV); „să fim MONITORIZAȚI în funcție de propriile noastre merite”, „Adevărul economic”, nr. 39, 2002. Echivalențele semantice ale lui MONITORIZA în aceste contexte diferă în oarecare măsură: „a controla (mai mult sau mai puțin tehnic)” sau „a evalua, a aprecia, a analiza (însoțit sau nu de aprecieri negative sau critice)”.

1.3. Exemplele mai vechi sau mai noi de utilizare a termenilor specializați cu sensuri figurate în limba comună discutate sub 1 arată nu numai *stabilitate* prin frecvența mare, ci și o remarcabilă dezvoltare a *polisemiei*. Dificultatea de a găsi echivalente de sens constante și, implicit, diversitatea sinonimică arată o complexitate semantică care poate duce deseori la *ambiguitate*, utilă, poate în anumite tipuri de comunicare (cum ar fi cea social-politică).

2. În același sens, dar dintr-o perspectivă mai complexă trebuie apreciați termenii TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ²¹, utilizați frecvent în ultima vreme în contexte social-politice sau de alte tipuri²². Transferul sensului specializat spre alte limbaje poate fi favorizat de sensul figurat dat de dicționare (ca și în alte situații de acest fel): „Administrația publică este calificată drept greoaie, ineficientă și **lipsită de TRANSPARENȚĂ**” („lipsită de claritate, greu de înțeles și de cunoscut”), 22, nr. 658, 2002 sau *nevoia de TRANSPARENȚĂ* (TV) sau ghidul TRANSPARENȚEI (TV).

Trebuie remarcat că sensul social-politic al lui TRANSPARENȚĂ (predominant în româna ultimilor ani) este înregistrat încă din 1992²³. Frecvența mare a acestor termeni în diverse contexte duce la deplasări semantice și, implicit, la echivalențe cu sinonime destul de diverse: TRANSPARENT = **sincer, deschis, cinstit, corect, moral, necorupt, legal** (ultimele două putând fi considerate cele mai specializate în limbajul social-politic) și TRANSPARENȚĂ = **claritate, comunicare, onestitate (cinste), legalitate**: „Rostul Ministerului Informațiilor Publice este de a asigura TRANSPARENȚA activității guvernamentale”, 22, nr. 32, 2002; „elitele politice au avut tendința să evite TRANSPARENȚA, să manipuleze justiția, licitațiile sunt trucate, nu prea există acces TRANSPARENT la piețe”, 22, nr. 660, 2002.

În fixarea unui sens social-politic mai determinat, mai precis au o mare importanță relațiile semantice, mai ales cele de *antonimie* cu CORUPȚIE: „Au fost inițiate cu fermitate reforme pentru asigurarea TRANSPARENȚEI și combaterea CORUPȚIEI”, 22, nr. 657, 2002; „Presa și societatea civilă au deschis

o dezbatere publică pe tema TRANSPARENȚEI ȘI CORUPȚIEI”, id. Corelația dintre TRANSPARENȚĂ ȘI CORUPȚIE este favorizată semantic și contextual și prin relația de sinonimie dintre CORUPȚIE ȘI LIPSA DE TRANSPARENȚĂ²⁴: „(Întreprinderile statului au fost transformate în surse private) LIPSA DE TRANSPARENȚĂ a fost sfidătoare” 22, nr. 657, 2002.

Așadar pentru TRANSPARENT ȘI TRANSPARENȚĂ dezvoltarea sensurilor noi este sprijinită de relațiile de sinonimie și antonimie. Acestea pot fi și mai diverse dacă avem în vedere și opoziția TRANSPARENȚĂ-OPACITATE²⁵: „pentru manifestarea CORUPȚIEI de mare anvergură, se pare că ar fi necesare trei ingrediente: monopol, OPACITATE, lipsă de răspundere”, 22, nr. 657, 2002 (context interesant pentru că actualizează ambele antonime ale lui TRANSPARENT)²⁶; se constată OPACITATE în ce privește averea deputaților” (TV).

Contribuția românească la dezvoltarea sensului social-politic al lui TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ s-ar putea aprecia și prin tendința de a utiliza acești termeni cu variații de grad explicite: „proiect care oferă *mai multă* TRANSPARENȚĂ”, 22, nr. 657, 2002; „au amendat proiectul Guvernului în spiritul *minimei* TRANSPARENȚE”(TV).

Contextele în care apar termenii TRANSPARENȚĂ ȘI CORUPȚIE pun problema utilizării *abstractelor* în limbajul social-politic, a valorilor semantice nou dobândite în direcția *reificării lor*²⁶, cu particularitățile determinate de domeniul specializat.

Termeni precum TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ se remarcă printr-o dinamică sporită de o polisemie mai bogată (atât față de cea înregistrată în dicționare, cât și față de ceilalți termeni analizați din acest punct de vedere). În realizarea deviațiilor semantice succesive ale acestor termeni contribuie rețeaua de relații semantice (sinonime, antonime) mult mai complexă, interdependent cu varietatea și chiar cu relativa libertate contextuală. Sensul specializat politic al termenilor TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ (care interesează în special sub aspectul dinamicii semantice) e condiționat mult mai larg și mai puțin precis din punct de vedere extralingvistic și mai ales lingvistic. Combinând motivările externe și interne specifice, conjuncturale și complexe și exprimând de multe ori o medie a sensului denotativ cu diferite sensuri conotative, noile sensuri ale lui TRANSPARENȚĂ nu se mai justifică prin *precizie semantică*, ci, dimpotrivă, prin avantajul *ambiguității* pentru anumite tipuri de comunicare; în asemenea condiții *banalizarea și laicizarea termenilor științifici* dincolo de un domeniu strict se pot manifesta simultan. Pe de altă parte, fără o stabilitate contextuală destul de precisă noile sensuri nu au șanse suficiente de a se impune în limbă sau în dicționar, în ciuda unei frecvențe remarcabile. Din punctul de vedere al combinării mai multor criterii lingvistice în interpretarea *dinamicii* semantice în româna actuală situațiile analizate se prezintă, în detaliu, destul de complex și de variat.

5. Faptele discutate de *dinamică semantică* actuală pun în evidență situații variate mai ales din perspectiva impunerii în limbă. Prin aceasta mișcarea de „du-te vino” de la dicționar la texte, dar și înapoi la dicționar pune problema teoretică a integrării schimbărilor în limbă, în sistem. Dacă avem în vedere teza coseriană²⁷ privind faptul că *limba* ca atare există numai ca *tehnică a vorbirii*, unde se îmbină omogenitatea, intersubiectivitatea cu varietatea, creativitatea, devenirea, studiul unor fapte de dinamică semantică de tipul celor semnalate aici interesează nu numai ca diacronie actuală, ci și ca manieră de a impune schimbarea în limbă. Din acest punct de vedere ceea ce înregistrează dicționarele pornind de la texte reprezintă funcționarea limbii (adică sistemul), desprinsă din vorbire (fără a fetișiza sistemul în sens saussurian)²⁸. Integrarea unor schimbări semantice dintre cele discutate aici și care îndeplinesc anumite condiții în noi ediții ale dicționarelor ar justifica *circuitul vorbirii (vorbire-limbă-vorbire)* preconizat de E. Coseriu.

NOTE:

- BIDU-VRĂNCEANU, A. și FORĂSCU, N. 1984 – *Modele de structurare semantică*, Timișoara, Editura Facla.
- COSERIU, E. – *Sistema, norma y habla*, Montevideo, 1952 în Coseriu 1962.
 – 1962 – *Teoria del lenguaje y linguistica general*, Madrid, Ed. Gredos.
 – 1995 – *Introducere în lingvistică*, traducere de E. Ardeleanu și E. Bojoga, Cuvânt înainte de M. Borcilă, Cluj, Editura Echinoc.
- 1997 – *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, Versiune în limba română de N. Saramandu, București, Editura Enciclopedică.
- DIMITRESCU, FLORICA 1997 – *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a 2-a, București,
- GUȚU-ROMALO, V.-1997 – Nou și vechi în limba română actuală, în „*Limbă și literatură*”, vol. 3-4, p. 5-10.
- LEHMANN, A. și MARTIN-BERTHET, F. 1998 – *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*, Paris, Dunod.
- MORTUREUX, M. F. 1997 – *La lexicologie entre langue et discours*, Paris, Ed. Sedes.
- RASTIER, F. 1994 – *Sémantique pour l'analyse. De la linguistique à l'informatique*, avec la collaboration de M. Abeillé, M. Cavazza, Paris, Ed. Masson.
 – 1995 – Le terme: entre ontology et linguistique, în *Banque de mots*, nr. 7.
- SLAMA-CAZACU, T. 2000 – *Stratageme comunicative și manipularea*, București, Polirom.
- STOICHIȚOIU-ICHIM, A. 2001 – *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate*, București, ALL
- DEX – *Dicționar explicativ al limbii române*, ed. a 2-a, București, Univers Enciclopedic, 1996.
- Mic dicționar...1992 – Z. Creța, L. Mareș, Z. Ștefănescu-Goangă, F. Șuteu, V. Șuteu, *Mic dicționar al limbii române*, București, Ed. Demiurg.

Acad.Caș. – Academia Cașavencu, săptămînal, București.
Adevărul economic – săptămînal, București.
AS – Formula AS, săptămînal, București.
Dilema – săptămînal, București.
22 – săptămînal, București.

LA DYNAMIQUE SEMANTIQUE DES MOTS ROUMAINES
DE 1990 JUSQ' A 2002

Résumé

L'examen de quelques cas de dynamique sémantique de la langue roumaine actuelle fait ressortir certains mécanismes qui peuvent imposer un nouveau sens dans les futures dictionnaires monolingues. Les exemples sont des termes spécialisés qui ont un nouveau sens dans la langue commune, utilisé dans des contextes typiques, répétables, stables.

D'autres terms qui ont une riche polysémie et des relations de synonymie et d'antonymie diverses ont, pour l'instant, une situation incerte

¹ V. A. Bidu-Vrănceanu 1993,1995,1997,2001,2002.

² Fenomenul interesează și pentru că este apreciat ca internațional, v. M. Avram 1998: 34, care remarcă „tendința internațională de transferuri stilistice prin metaforizarea termenilor tehnico-științifici”. Din aceeași perspectivă trebuie semnalat că F. Rastier 1995: 35-36 numește fenomenul *laicizarea științelor* (interesul pentru termenii tehnico-științifici utilizați în limba comună fiind justificat de deschiderea, fie și parțială, a codurilor științifice în societățile moderne), fie *banalizarea termenilor științifici* (utilizarea termenilor specializați în limba comună), v. M. F. Mortureux 1997:112-113. Pentru delimitarea interpretărilor, v. A. Bidu-Vrănceanu 2001 și 2002.

³ Ne vom referi în primul rând la DEX, dar vom avea în vedere și alte lucrări care înregistrează aceste fapte: Mic dicționar 1992, F. Dimitrescu 1997.

⁴ Importanța aspectului cantitativ pentru statutul noutăților lexicale este semnalată și de M. Avram 1998: 34 prin luarea în considerare numai a situațiilor repetabile semantic și contextual ne deosebim de alte analize de acest fel, v. M. F. Mortureux 1997: 112-113.

⁵ V. M. Avram 1998, V. Guțu-Romalo 1997, Fl. Dimitrescu 1997 (în ultimele două lucrări rezultând cu claritate complexitatea faptelor de dinamică lexicală) v. de asemenea și A. Stoichițoiu-Ichim 2001.

⁶ Dacă ne raportăm la tipologia dinamicii lexicale românești propusă de M. Avram 1998: 34, faptele discutate de noi reprezintă numai *noutăți lexicale parțiale sau resemantizări*.

⁷ O manieră de abordare parțial asemănătoare apare și la M. F. Mortureux 1997 (ceea ce se poate vedea și din titlul cărții sale) se stabilesc relații între dicționar și texte, fără să se analizeze mai multe exemple sau contexte și fără să se semnaleze caracterul repetabil al faptelor și motivarea lor și, în funcție de asta, nu se semnalează necesitatea de a reveni la dicționar.

⁸ M. Avram 1998: 31 consideră că nu este recomandabilă „fetișizarea” dicționarelor ca sursă de informație și de control. Trebuie însă să avem în vedere justificarea de principiu că noutățile lexicale nu se pot manifesta decât în vorbire, în texte, iar impunerea lor nu se poate face decât prin dicționare, v. și A. Lehmann - F. Martin-Berthet 1998.

⁹ V. Nota 1. Unele dintre aceste exemple sunt înregistrate sau comentate și de Mic dicționar 1992 și T. Slama-Cazacu 2000.

¹⁰ Mulți dintre acești termeni nu pot fi substituiți cu ușurință sau cu precizie, de ex. A FORJA, în situații ca: „Ce e mai important, FORJAREA unui sistem politic democratic sau victoria în alegeri în 2004?”, 22, nr. 657, 2002, unde substituția termenul specializat („a prelucra un metal sau un aliaj prin deformare plastică la cald”) nu asigură o interpretare adecvată.

¹¹ Coexistența în mintea vorbitorului a sensului denotativ cu cel conotativ, metaforic, nou creat este o condiție preconizată de majoritatea specialiștilor (condiție îndeplinită de termeni ca A DEZAMORSA, A GESTIONA ș.a.)

¹² Printr-o extindere se poate referi și la alte stări: „DEZAMORSAREA birocrăției”, 22 nr. 457, 2002.

¹³ A ERODA, EROZIUNE sunt definiți chiar în Mic dicționar...1992 ca „a se roade (despre roci, conducte, mucoase)”.

¹⁴ Mic dicționar...1992 înregistrează termenii EMANAT EMANAȚIE numai cu sensuri generale, definite prin cvasisinonime: 1. **a degaja, a produce, a radia;** 2. **a-și avea originea, a proveni.**

¹⁵ V. A Bidu-Vrănceanu 2001

¹⁶ Fl. Dimitrescu 1997 înregistrează o polisemie bogată pentru A EMANA: „a apărea”; „a transmite”; „a se produce”; „a naște”. Numai pentru EMANAT, EMANAȚIE se indică sensul social-politic cu valori ironice, depreciative; „ivit, produs pe neașteptate cu ocazia Revoluției din 1989”. Alte sensuri figurate apar în diferite contexte actuale: „Presa vorbește de la o vreme despre partidul unic de la care EMANA nu doar voință politică, ci și rădăcinile răului”; AS, nr.547, 2002 sau „această glumă (politică) EMANA un intraductibil haz amar”, 22, nr. 658, 2002.

¹⁷ Un loc deloc neglijabil îl deține cam din 1995 încoace și domeniul *medical* (de care nu ne vom ocupa aici), v. A Bidu-Vrănceanu 1995. Unii dintre acești termeni au căpătat un sens social-politic stabil, în sintagme specifice: COLAPS *economic*, TERAPIE *de șoc (a reformei)*, INFUZIE *financiară* ș.a.

¹⁸ Alți termeni din *informatică* sunt utilizați cu totul izolat în presă sau în limba comună, de exemplu A SCANA apare cu un sens figurat nu prea ușor de decodat „în lume există câteva mii de miliarde de dolari care SCANEAZĂ permanent întregul glob în căutarea unui plasament sigur”, 22, nr. 632, 2002. Face excepție sub aspectul frecvenței remarcabile A IMPLEMENTA.

¹⁹ Mic dicționar...1992, ca și DEX dau numai sensul „a supraveghea cu ajutorul unui aparat specializat”

²⁰ V. Fl. Dimitrescu 1997.

²¹ Prin raportare la definițiile din DEX, TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ ar părea de același tip cu exemplele analizate anterior pentru că sensul denotativ aparține fizicii și au definiții specializate: „(despre un mediu)care poate fi străbătut de un fascicul de radiații ondulatorii sau crepusculare, împrăștiind sau absorbind o fracțiune cât mai mică de radiații incidente și lasând nemodificat caracterul fasciculului respectiv”. În același timp, DEX înregistrează și un sens figurat: „care poate fi ușor de înțeles”, cu sinonimele **limpede, clar**.

²² În afară de limba comună, a fost înregistrat în lingvistică: „Uneori cerința de TRANSPARENȚĂ prevalează ducând procedeul...mai departe în traducerea sa la *Determinacion y entorno*”, Emma Tămăianu-Morita, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”,2001:113.

²³ Mic dicționar...1992 înregistrează termenul TRANSPARENȚĂ numai cu sensul social-politic (fără sensul denotativ): „mod de lucru, principiu al unor conducători sau organe conducătoare de a face cunoscut public, în permanență, întreaga lor activitate”, definiție care depășește sensul figurat din DEX (v. nota 21) și introduce elemente specializate. Sensul social-politic înregistrat în 1992 ar trebui corelat cu rus. **glasnosti**, întrucât este justificat de alte motivări extralingvistice. Pe de altă parte, sensul social-politic frecvent în ultimii ani stabilește alte corelații externe: Organizația *Transparency International (TI)*, cu sediul central la Berlin, care evaluează corupția) v. „*Transparency International* a dat publicității raportul anual asupra CORUPȚIEI”, „Dilema”, nr. 495, 2002. Și alte limbi, de exemplu franceza, utilizează termenii TRANSPARENȚĂ, TRANSPARENT în opoziție cu OPACITATE și în relație cu DEMOCRAȚIE, „Si le „vieux” SIS (Système d’Informations Schengen manque déjà de TRANSPARENCE, de controle et de responsabilité...” („*Le monde diplomatique*”, nr. 588, 2003), „L’union doit devenir plus démocratique, plus TRANSPARENTE”, i.d. Mult mai izolat, TRANSPARENȚĂ e pus în relație cu CORUPȚIE, de ex. într-un articol despre vize în Algeria, situație care antrenează „rumeurs de trafic et de corruption – inevitables, en l’absence de toute TRANSPARENCE” (*Le monde diplomatique*, avril 2003). Se pune astfel problema relației dintre creația internă și împrumutul de sens (v. A. Stoichițoiu-Ichim 2001: 53-54) fără să se poată delimita net situațiile, dincolo de o mult mai mare varietate contextuală în care apar termenii TRANSPARENȚĂ, TRANSPARENT în română.

²⁴ Altă antonimie a termenului CORUPȚIE e cea cu ANTICORUPȚIE (v. și Fl. Dimitrescu 1997), frecvent în ultima vreme: „eșecul luptei ANTICORUPȚIE”, „Dilema”, nr. 503, 2002, „măsurile ANTICORUPȚIE”, „Dilema”, nr. 495, 2002, ca și sintagma stabilă *parchetul ANTICORUPȚIE*.

²⁵ DEX definește specializat sensul denotativ al lui OPACITATE (de la OPAC): „Prin care nu poate trece lumina, care nu permite trecerea unei radiații electromagnetice sau corpusculare”.

²⁶ Tendință generală (v. A. Bidu-Vrânceanu 2000: 55). Pentru exemplul discutat se pot reține contextele: „fapte de CORUPȚIE”, AS, nr. 538, 2002; „CORUPȚIA din România, 22, nr. 654, 2002; „tot ce are CORUPȚIA mai de preț”, id.; „de marea CORUPȚIE se ocupă micii funcționari”, 22, nr. 660, 2002.

²⁷ V. E. Coseriu 1952 în Coseriu 1962: 11-114, E. Coseriu 1995: 75, E. Coseriu 1997: 41, 61, 70-95, 238.

²⁸ Din această perspectivă se pune întrebarea dacă analizele intitulate *Sistem și actualizare în semantică* nu au fetișizat totuși *sistemul*. Dincolo de poziția circulară a dicționarului adoptată în aceste analize (v. A. Bidu-Vrânceanu și N. Forăscu 1984: 240-262) trebuie admis că *actualizarea semantică* reprezintă ceea ce mai firziu (F.Rastier 1994:69-71) a numit *inhibare sau propagare a semelor* sau variații ale sistemului care nu-l afectează.

Referințe bibliografice:

AVRAM, MIOARA 1998 – Noutăți reale și noutăți aparente în vocabularul românesc actual, în „*Limbă și literatură*”, vol. 1, p. 31-36.

BIDU-VRÂNCEANU, A. 1993 – *Lectura dicționarilor*, București, Editura Metropol.

-
- 1995 – Dinamica vocabularului românesc după 1989. Sensuri „deviate” ale termenilor tehnico-științifici, în *„Limba și literatură”*, vol. 1, p. 38-45.
 - 1997 – Dinamica sensurilor în româna actuală, în *„Limba și literatură”*, vol. 3-4, p. 39-45.
 - 2002 – Semantica lexicală românească din perspectivă europeană, în *Actele colocviului Catedrei de limba română 22-23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române*, Editura Universității din București, 2002, p. 75-81.